

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

2026-YIL / IYUL / 7-SON,
I-QISM

ISSN

INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

*Elektron nashr. 2026-yil, iyul.
I-qism*

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoiraz Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Faxridinov Zafarjon Faxridin o'g'li, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi HIJQKD boshqarma boshlig'i
Utayev Uktam Choriyevich, Anijon viloyati prokurorining o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi IJQK Departamentining Namangan viloyati boshqarmasi boshlig'i
Buzrukhonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukarimova Dinara Rustamxanovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongirاتبay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Fakhridinov Zafarjon Fakhridin ogli, Head of the DCEC under the Prosecutor General's Office of the Rep. of Uzb.
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Prosecutor of Anijan Region
Ochilov Farkhod, Head of the Namangan Regional Department of the Department of Internal Affairs of Rep. of Uzb.
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyea Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.
Abdukariyeva Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti,
O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi huzuridagi Iqtisodiy
jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va
taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi
336/3-sonli qarori bilan
ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

MHXS (IFRS) ASOSIDA MOLIYAVIY HISOBOT TUZISHNING KORXONA RENTABELLIGI VA TO'LOVGA QOBILIYATLILIGINI TAHLIL QILISHDAGI O'RNI.....	12
Urakova Maxsad Xakimovna	
QAYTA TIKLANMAYDIGAN RESURSLARDAN SAMARALI FOYDALANISHDA MOLIYAVIY TEXNOLOGIYALARNING O'RNI.....	18
Yusupova Jamila Karamatdinovna	
COMPARATIVE ANALYSIS OF DIGITAL FINANCIAL TECHNOLOGIES FOR CREDIT RISK PREDICTION AND MANAGEMENT IN COMMERCIAL BANKS BASED ON ARTIFICIAL INTELLIGENCE AND BIG DATA ANALYTICS.....	21
Kholdorov Sardor Umarovich	
O'ZBEKISTONDA AGROINVESTITSIYALARNI MOLIYALASHTIRISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI.....	28
Yusupov Komaliddin Baxtiyor o'g'li	
O'ZBEKISTONDA NOGIRONLIGI BO'LGAN SHAXSLAR UCHUN ICHKI TURISTIK MAHSULOTLAR TAHLILI.....	33
Zoxidov Firuz Faxritdinovich	
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ УПРАВЛЕНИЯ ПРЕДПРИЯТИЯМИ ПИЩЕВОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ НА ОСНОВЕ ИННОВАЦИОННОГО ПОДХОДА.....	38
Эргашбаева Нилуфар Мухаммадсайфуллаевна	
MUSTAQIL TURISTLAR OQIMINI OSHIRISHDA ILG'OR HORIIY TAJRIBA VA UNI O'ZBEKISTON SHAROITIGA MOSLASHTIRISH IMKONIYATLARI.....	42
Muzaffarov Akmal Axmadovich	
МЕЖДУНАРОДНЫЙ ОПЫТ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ТЕХНОЛОГИЙ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА И ЧАТ-БОТОВ В СИСТЕМЕ РЕГУЛИРОВАНИЯ ТРУДОВЫХ ОТНОШЕНИЙ	49
Ирматова Азиза Бахрамовна	
OROL BO'YI MINTAQASIDA YASHIL IQTISODIYOT ASOSIDA AGROTURIZMNI RIVOJLANTIRISH MEXANIZMLARI (QORAQALPOG'ISTON RESPUBLIKASI MISOLIDA)	56
Akramova Feruza	
RECENT MEDICAL TOURISM RESEARCH IN THE WEB OF SCIENCE CORE COLLECTION	68
Hao Xiaohui	
HARBIY XIZMATCHILARNI KIYIM-KECHAK BILAN TA'MINLASHDA ILG'OR HORIIY DAVLATLAR TAJRIBASIDAN O'ZBEKISTONDA FOYDALANISH ISTIQBOLLARI	76
Omonov Usmonqul Raxmonqul o'g'li	
TADBIRKORLIK SUBYEKTLARI FAOLIYATI SAMARADORLIGINI BAHOLASH VA OSHIRISHNING ZAMONAVIY IQTISODIY MEXANIZMLARI	83
Inobatov Abror Boshlarovich	
КОММУНАЛЬНАЯ ИНФРАСТРУКТУРА И МЛАДЕНЧЕСКАЯ СМЕРТНОСТЬ: ЭМПИРИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ ПО РЕГИОНАМ УЗБЕКИСТАНА ЗА 2012–2024 ГОДЫ.....	92
Мамбетсапаев Курбанияз Айниязович	
АНАЛИЗ ФАКТОРОВ ФОРМИРОВАНИЯ КОНКУРЕНТНОГО ПОТЕНЦИАЛА ПРЕДПРИЯТИЙ СТРОИТЕЛЬНОЙ ОТРАСЛИ	97
Ташмухамедова Карима Саматовна	
СУТЬ УПРАВЛЕНИЯ СТРАТЕГИЕЙ ПРЕДПРИЯТИЯ В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВОЙ ЭКОНОМИКИ	104
Тарават Абдул Салам	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA ASOSIY KAPITALGA KIRITILGAN INVESTITSIYALAR MANBALARI RIVOJLANISHINING MINTAQAVIY XUSUSIYATLARI.....	112
Ibadullayev Dilshad Ibragimovich	

BARQAROR SHAHARSOZLIKNI TA'MINLASHDA TRANSPORT INFRATUZILMASINING EKOLOGIK VA IQTISODIY SAMARADORLIGINI BAHOLASH.....	117
Permatov Ilxomjon Juraboyevich	
O'ZBEKISTONDA BARQAROR SHAHARSOZLIKNI HUQUQIY ASOSLARINI RIVOJLANTIRISH	121
Inoyatova Gulnoz Kadamovna	
BARQAROR RIVOJLANISH SHAROITIDA EKOLOGIK OMILLARNING BINOLAR YEMIRILISHIGA TA'SIRINI KOMPLEKS BAHOLASH VA ULARNI KAMAYTIRISH USULLARI (TOSHKENT SHAHRI MISOLIDA).....	125
Turabova Shodiya Anvarjon qizi	
MHXSDA TUSHUM VA MOLIVAVIY INSTRUMENTLAR BO'YICHA PUL MABLAG'LARI OQIMINI HISOBGA OLISH	132
Eshonqulov Akmal Qudratovich	
BOJXONA IMTIYOZLARINING DAVLAT BYUDJETI DAROMADLARIGA TA'SIRINI BAHOLASH METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISH.....	138
Latipov Jahongir Shavkatovich	
O'ZBEKISTONDA XUSUSIY TA'LIM TIZIMIDA KADRLAR NOMUTANOSIBLIGI TENDENSIYALARI	144
Raxmatxo'jayev Axrolxo'ja Akmal o'g'li	
EKOLOGIK TA'LIM-TARBIYA JARAYONIDA ZAMONAVIY TEXNOLOGIYALAR VA INNOVATSION USULLARNING SAMARADORLIGI.....	150
Usmanova Gulida Valiyevna	
BUXORO VILOYATIDAGI KICHIK VA O'RTA BIZNES SUBYEKTLARI TARMOQLARARO IQTISODIY SAMADORLIGI EKONOMETRIK TAHLILI	156
Nazarov Nazar G'ulom o'g'li	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA KO'CHMAS MULK BOZORIGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI	163
Sadikova Dildora Abdulla qizi	
MAHALLALARDA TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISH EKOTIZIMINING FUNKSIONAL BOG'LIQLIGI.....	167
Tuxtasinov Zafarjon Odiljonovich	
СОВРЕМЕННЫЕ МЕТОДЫ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ СИСТЕМЫ УПРАВЛЕНИЯ МЕЖДУНАРОДНЫМИ ФИНАНСОВЫМИ ОПЕРАЦИЯМИ	172
Исмоилова Жасмина Ильхом кизи	
SANOAT KLASSTERLARIDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYANING INNOVATSION FAOLIYATGA TA'SIRI	178
Mamadaliyev Anazxon Ziyodillayevich	
XIZMATLAR SOHASIDA KICHIK BIZNES KORXONALARINI INNOVATSION RIVOJLANTIRISHNING SAMARADORLIK KO'RSATKICHLARI	183
Ulmasova Oygul Baxtiyorovna	
BIOLOGIK RESURSLARDAN SAMARALI FOYDALANISHDA INNOVATSION BOSHQARUV USULLARI.....	188
Babadjanov Akmal Shuxratovich	
ZAMONAVIY JAMIYATDA AHOLINING EKOLOGIK MADANIYATINI YUKSALTIRISH MEXANIZMLARI.....	193
Xudoyberdiyev Norbek Komiljon o'g'li	
O'ZBEKISTON KONTEKSTI: IQLIM O'ZGARISHI, OZIQ-OVQAT XAVFSIZLIGI VA MOSLASHTIRISH SIYOSATLARI	198
Haydarov Ibrohimxon Abbosxon o'g'li	
TOVAR YETKAZIB BERISH ZANJIRI VA BOJXONA NAZORATINI BOSHQARISHNING NAZARIY-METODOLOGIK ASOSLARI	202
Kilichov Nazar Bafoevich	

TA'LIM XIZMATLARI VA ULARNI RIVOJLANTIRISHNING AHAMIYATI	208
Yusupova I.R.	
OROLBO'YI HUDUDLARINING IJTIMOIIQTISODIY SALOHİYATINI KOMPLEKS BAHOLASH VA USTUVOR RIVOJLANISH YO'NALISHLARI	212
Dosnazarov Kallibek Kalbayevich	
ОЦЕНКА ВЛИЯНИЯ ФИНАНСОВЫХ РЕЗУЛЬТАТОВ ПРЕДПРИЯТИЙ НА ФОРМИРОВАНИЕ ДОХОДОВ ГОСУДАРСТВЕННОГО БЮДЖЕТА	222
Айтмуратов Кутлымурат Жалгасович	
DAVLAT ISHTIROKIDAGI KORXONALAR UCHUN KORPORATIV BOSHQARUV BO'YICHA IQTISODIY HAMKORLIK VA TARAQQIYOT TASHKILOTI (IHTT)NING YETAKCHI TAMOIYILLARINI O'ZBEKISTON AMALIYOTIGA JORIY ETISH YO'NALISHLARI	227
Jumadullayeva Durdona Shuxrat qizi	
TURIZM SOHASIDA KLASTERNI SHAKLLANTIRISH ASOSIDA AHOLI BANDLIGINI OSHIRISH IMKONIYATLARI.....	233
Abdurayimov O'ktam Abdug'ani o'g'li	
EKOLOGIYAGA OID HUQUQBIZARLIKLAR TARKIBI	240
Majidova Shaxnoza Rustam qizi	
TIJORAT BANKLARIDA KREDIT RISKINI BOSHQARISH VA MUAMMOLI KREDITLAR MUAMMOSI: TAHLIL VA YECHIMLAR.....	244
Qurbonov Ilhom Jumaqulovich	
AGROTADBIRKORLIKDA OMILLAR SARFI ASOSIDA QISHLOQ XO'JALIGI MAHSULOTLARI ISHLAB CHIQRISH HAJMINING OSHISHIGA TA'SIRINI HUDUDIY BAHOLASH.....	248
Qurbonov Alisher Boboqulovich	
ORGANIZATIONAL AND METHODOLOGICAL PROBLEMS IN THE IMPLEMENTATION OF INTERNAL STANDARDS IN AUDIT FIRMS OF UZBEKISTAN AND THEIR IMPACT ON THE QUALITY OF AUDIT SERVICES	256
Kamola Bobonarova	
XIZMAT KO'RSATISH KORXONA MENEJMENTIDA AXBOROT TEKNOLOGIYALARINING NAZARIY ASOSLARI.....	262
Zohidov Jamshid Botirxonovich	
SOLIQ QARZDORLIGINI UNDIRISH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISHDA XALQARO TAJIRIBA VA O'ZBEKISTON AMALIYOTI.....	267
Hakimov Ulug'bek Furqat o'g'li	
NAMANGAN VILOYATIDA KICHIK BIZNES SUBYEKTLARI FAOLIYATI VA MAHALLIYLASHTIRISH JARAYONLARINING HOZIRGI HOLATI TAHLILI.....	272
Mirzabaev Xusniddin Muxamadjonovich	
MILLIY HUNARMANDCHILIK SOHASINI HUDUDIY RIVOJLANTIRISHNING INTEGRAL BOSHQARUV MODELI VA UNI BAHOLASH	279
Yaxshiliqov Sardor Rustam o'g'li	
O'ZBEKISTONDA SOLIQ SIYOSATINING IQTISODIY O'SISHGA TA'SIRI: EKONOMETRIK TAHLIL.....	288
H.S. Bobojonov	
OLIY TA'LIM TIZIMIGA XORIJIY INVESTITSİYALAR JALB QILISHNING USLUBIY ASOSLARI.....	294
Mamanazarov A.A.	
OZIQ-OVQAT SANOATI KORXONALARIDA ISHLAB CHIQRISH SALOHİYATINI BOSHQARISH VA ISHLAB CHIQRISH XAVFSIZLIGI TA'MINLASHNING METODOLOGIK JIHATLARI.....	299
Gulmatov Sunnatillo Nurillayevich	
BIOLOGIK AKTIVLAR SINTETIK VA ANALITIK HISOBINI TASHKIL ETISHDA ISHCHI HISOBVARAQLAR TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH	308
Axmetova Salima Seytovna	

HUDUD IQTISODIYOTIGA "YASHIL INVESTITSİYALAR"NI JALB QILISH MEXANIZMLARINING USLUBIY JIHATLARI.....	313
To'xtayev Maqsud Mansurovich	
TURIZM SOXASIDA XIZMATLAR SIFATIGA TA'SIR ETUVCHI ASOSIY OMILLAR (SAMARQAND VILOYATI MISOLIDA).....	321
Suyunov R.G'.	
SOLIQ MA'MURCHILIGI METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISHDA ZAMONAVIY TEKNOLOGIYALARINING JORIY ETISH ISTIQBOLLARI	326
Turdaliyev Eldor Sho'xratjon o'g'li	
AGROKLASTERLAR FAOLIYATINI RAQAMLI BOSHQARUV MEXANIZMLARI ASOSIDA SHAKLLANTIRISH VA TAKOMILLASHTIRISH.....	334
Berdiyev Abdumalik Hakimovich	
AHOLI DEMOGRAFIK JARAYONLARINI STATISTIK TADQIQ ETISHDA KUZATUVLARNING O'RNI VA O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI.....	340
Siroj Zarina Rustambekovna	
MECHANISMS FOR INCREASING THE EFFECTIVENESS OF USING ISLAMIC FINANCE INSTRUMENTS IN SMALL BUSINESS DEVELOPMENT IN UZBEKISTAN.....	347
Toshxo'jayev Abduqodirxon Abdulmanurxon ugli	
KORPORATIV BOSHQARUVNING IQTISODIY MAZMUNI VA QURILISH KORXONALARI FAOLIYATIDAGI INSTITUTSIONAL AHAMIYATI	354
G'iyosov Ilxom Karimovich	
FORECASTING OF AGRICULTURAL PRODUCTION INDICATORS IN SURKHANDARYA REGION USING THE ARIMA MODEL.....	361
Abdurayimov Kamoliddin Khurram oglu	
BARQAROR HOSILDORLIKNI TA'MINLASHNING IQTISODIY YONDASHUVLARI VA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI	369
Turayeva Gulizahro	
INNOVATION EKOTIZIMDA FAN-TA'LIM-ISHLAB CHIQUARISH INTEGRATSIYASINING IQTISODIY JIHATLARI	374
Uzaydullayev Sherzod Shukurullayevich	
INSON KAPITALIDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI BAHOLASHNING INTEGRAL INDEKSINI SHAKLLANTIRISH VA UNING HUDUDIY IQTISODIY O'SISHNI BAHOLASHDAGI AHAMIYATI.....	378
Yusubboyeva Dinora Quadrat qizi	
OHAK TOSH QAZIB OLISH JARAYONIDA ATROF MUHITDAGI ZARARI VA OLDINI OLISH.....	386
Kaxorov Ulug'bek	
DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIK LOYIHALARIDA MOLIVAVIY RISKLARNI BAHOLASH VA BOSHQARISH: O'ZBEKISTON TAJRIBASI VA XALQARO YONDASHUVLAR (2019-2025 YILLAR)	389
Abdukarimov Akbar G'anisherovich	
KORXONALAR FAOLIYATINI INNOVATION RIVOJLANTIRISHNI IMITATION MODELLASHTIRISH.....	393
Raximov Azizbek Zokirovich	
OROLBO'YI MINTAQASIDA YOSHLAR TADBIRKORLIGI VA TA'LIM XIZMATLARI SIFATINING TAHLILI.....	400
Raxmanov Raxmanbergan Abdullaevich	
TO'QIMACHILIK KORXONALARIDA BOSHQARUV TIZIMINI RIVOJLANTIRISH ORQALI ISHLAB CHIQUARISH SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING STRATEGIK YO'NALISHLARI.....	404
Kodirova Xurshida Ismoilovna	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA INNOVATION MENEJMENT TIZIMLARINI RIVOJLANTIRISH MEXANIZMLARI	409
Yusupov Ulug'bek Shukurullayevich	
Omonov Abdurazzoq Komil o'g'li	

KREATIV IQTISODIYOT VA BARQAROR RIVOJLANISH MAQSADLARI O'RTASIDAGI O'ZARO BOG'LIQLIKNI BAHOLASH.....	416
Xamidova Soro	
Toshpulatova Laylo	
DIGITALLY-ENABLED COMMUNITY AGRITOURISM AS A PATHWAY TO RURAL INCOME IN THE ARAL SEA REGION: A CONCEPTUAL APPROACH.....	423
Mariya Bekimbetova	
SIFAT MENEJMENTI TIZIMIGA INTEGRATSIYALASHGAN XODIMLARNI RAG'BATLANTIRISH MEXANIZMINI SHAKLLANTIRISHNING NAZARIY-USLUBIY ASOSLARI	427
Qurbonova Dilafruz Anvarjon qizi	
SANOAT ZONALARIDA TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISHDA INFRATUZILMAVIY RESURLARNI BOSHQARISHNING IQTISODIY MEXANIZMLARI.....	431
Arifbayev Bobir Dilshodovich	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA INVESTITSİYALARNI SUG'URTALASHDAGI AMALIY MUAMMOLAR VA ULARNI BARTARAF ETISH ISTIQBOLLARI	439
Kengesbaeva Suliuxan Maxsetbay qizi	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA YALPI ICHKI MAHSULOT HAJMIGA TA'SIR ETUVCHI MAKROIQTISODIY OMILLARNING EKONOMETRIK TAHLILI	443
Safarova Yulduz Abbos qizi	
AUDITNING XALQARO STANDARTLARINI MOLIYAVIY HISOBOTNI SOXTALASHTIRISH HOLATLARINI ANIQLASHDA QO'LLASH	448
Xusanov Shuxrat Burxonovich	
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ИННОВАЦИОННЫХ БАНКОВСКИХ УСЛУГ В ЦЕЛЯХ ПОВЫШЕНИЯ ФИНАНСОВОЙ ИНКЛЮЗИВНОСТИ В КОММЕРЧЕСКИХ БАНКАХ.....	454
Рузибоева Нилуфар Тўлқин қизи	
ORGANIZATIONAL AND MANAGEMENT MECHANISMS FOR EFFICIENT WATER RESOURCE USE BASED ON CIRCULAR ECONOMY PRINCIPLES	461
Sotvoldiyeva Muslimaxon Gayratjon kizi	
HUDUDIY IQTISODIY IXTISOSLASHUVNI BAHOLASHNING ZAMONAVIY INDEKSLARI: TAHLILIY SHARH VA INTEGRAL YONDASHUV	467
Mansurov Zikriyo Muxsinjon o'g'li	
QURILISH SANOATI KORXONALARINING INVESTITSION JOZIBADORLIGIGA TA'SIR ETUVCHI OMILLARNI BAHOLASHNING NAZARIY-USLUBIY YONDASHUVLARI.....	473
Karimov Inomjon Ortikbayevich	
TRANSPORT SOHASIDA INVESTITSION JOZIBADORLIK TUSHUNCHASINING MOHIYATI VA UNI BELGILOVCHI OMILLAR.....	480
Hayitboyeva Ullijon Bobonazar qizi	
МЕХАНИЗМ ДЕЙСТВИЯ МЕСТНЫХ НАЛОГОВ И СБОРОВ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН	484
Файзиев Фаррух Абдуллахожаевич	
IQTISODIY ADOLATNI TA'MINLASHNING SOLIQ-BUDJET MEXANIZMLARI: NAZARIY YONDASHUVLAR, MEZONLAR VA BAHOLASH USULLARI.....	491
Alimov Nasimjon Hoshimovich	

IQTISODIY ADOLATNI TA'MINLASHNING SOLIQ-BUDJET MEXANIZMLARI: NAZARIY YONDASHUVLAR, MEZONLAR VA BAHOLASH USULLARI

Alimov Nasimjon Hoshimovich

O'zLiDeP Amaliy loyihalar va siyosiy ta'lim markazi rahbari,
iqtisod fanlari nomzodi, dotsent.

Email: nasimjon1@mail.ru

Annotatsiya: Maqolada bozor iqtisodiyoti sharoitida iqtisodiy adolatni ta'minlashda davlatning roli hamda soliq-budjet mexanizmlarining nazariy va amaliy jihatlarini tadqiq etilgan. Iqtisodiy samaradorlik va ijtimoiy adolat o'rtasidagi mutanosiblikni ta'minlashda davlatning qayta taqsimlash funksiyasining iqtisodiy mazmuni ochib berilgan. Soliq adolatining to'lash qobiliyati, gorizontal va vertikal adolat, shaffoflik, barqarorlik hamda rag'batlantiruvchi xususiyat kabi asosiy mezonlari tizimlashtirilgan. Budjet adolati xarajatlarning ijtimoiy samaradorligi, manzilliligi, hududiy mutanosibligi, inklyuzivligi va avlodlararo fiskal barqarorlik nuqtayi nazaridan tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: iqtisodiy adolat, davlatning iqtisodiy roli, qayta taqsimlash, soliq adolati, budjet adolati, soliq yuki, budjet xarajatlari, ijtimoiy himoya, hududiy adolat, fiskal siyosat, inklyuzivlik, avlodlararo adolat, Soliq-budjet adolati integral indeksi (SBAI).

Аннотация: В статье исследуется роль государства в обеспечении экономической справедливости в условиях рыночной экономики, а также теоретические и практические аспекты налогово-бюджетных механизмов. Раскрывается экономическое содержание перераспределительной функции государства в обеспечении баланса между экономической эффективностью и социальной справедливостью. Систематизируются основные критерии налоговой справедливости, такие как платежеспособность, горизонтальная и вертикальная справедливость, прозрачность, устойчивость и стимулирующий характер. Бюджетная справедливость анализируется с точки зрения социальной эффективности, адресности, территориальной пропорциональности, инклюзивности и межпоколенческой фискальной устойчивости.

Ключевые слова: экономическая справедливость, экономическая роль государства, перераспределение, налоговая справедливость, бюджетная справедливость, налоговое бремя, бюджетные расходы, социальная защита, территориальная справедливость, фискальная политика, инклюзивность, межпоколенческая справедливость, интегрированный индекс налогово-бюджетной справедливости.

Abstract: The role of the state in ensuring economic justice in the conditions of the market economy and the theoretical and practical aspects of tax-budget mechanisms are studied in the article. The economic content of the redistributive function of the state in ensuring the balance between economic efficiency and social justice is revealed. The main criteria of tax justice, such as ability to pay, horizontal and vertical fairness, transparency, sustainability and incentive nature, are systematized. Budget justice is analyzed in terms of social efficiency, targeting, territorial proportionality, inclusiveness and intergenerational fiscal sustainability.

Keywords: economic justice, economic role of the state, redistribution, tax justice, budget justice, tax burden, budget expenditures, social protection, territorial justice, fiscal policy, inclusiveness, intergenerational justice, integrated index of tax-budget justice.

KIRISH

Bozor iqtisodiyoti jamiyat resurslarini taqsimlash, iqtisodiy manfaatlarni muvofiqlashtirish, raqobat muhitini shakllantirish va iqtisodiy subyektlarni samarali faoliyatga rag'batlantirishning muhim mexanizmi hisoblanadi. Biroq bozor mexanizmining amal qilishi iqtisodiy samaradorlikni ta'minlashi mumkin bo'lsa-da, u o'z-o'zidan daromadlar va boylikning adolatli taqsimlanishini, ijtimoiy himoyani, teng boshlang'ich imkoniyatlarni va jamoat

ne'matlaridan teng foydalanishni kafolatlamaydi. Shu sababli iqtisodiy samaradorlik va ijtimoiy adolat o'rtasidagi maqbul mutanosiblikni ta'minlash zamonaviy iqtisodiyot nazariyasining eng dolzarb masalalaridan biri bo'lib qolmoqda.

Iqtisodiy adolat muammosining nazariy ahamiyati bozor va davlatning iqtisodiyotdagi o'rni, milliy daromadni birlamchi va qayta taqsimlash munosabatlari, soliq yukining iqtisodiy subyektlar o'rtasida taqsimlanishi, jamoat ne'matlarini moliyalashtirish hamda ijtimoiy transfertlarning samaradorligi kabi fundamental iqtisodiy masalalar bilan bevosita bog'liqligida namoyon bo'ladi. Shu nuqtayi nazardan, iqtisodiy adolatni faqat axloqiy yoki ijtimoiy kategoriya sifatida emas, balki ishlab chiqarish, taqsimot, ayirboshlash va iste'mol munosabatlarining o'zaro bog'liqligida shakllanadigan iqtisodiy kategoriya sifatida tadqiq etish zarur.

Bozor iqtisodiyoti sharoitida daromadlarning birlamchi taqsimoti ishlab chiqarish omillariga egalik qilish, mehnat unumdorligi, kapital va tadbirkorlik qobiliyatidan foydalanish natijalari asosida shakllanadi. Biroq aholining ta'lim, sog'liqni saqlash, moliyaviy resurslar, zamonaviy texnologiyalar va iqtisodiy infratuzilmadan foydalanish imkoniyatlaridagi dastlabki farqlar bozor natijalarining ham turlicha bo'lishiga olib keladi. Bunday sharoitda davlat soliqlar, budget xarajatlari, ijtimoiy transfertlar va jamoat xizmatlari orqali birlamchi taqsimot natijalarini muayyan darajada tuzatish va ijtimoiy maqbul holatga keltirish vazifasini bajaradi.

Shundan kelib chiqib, davlatning iqtisodiy adolatni ta'minlashdagi vazifasi bozor mexanizmlarini inkor etish yoki iqtisodiy natijalarni mexanik tenglashtirishdan iborat emas. Aksincha, davlatning asosiy vazifasi samaradorlik va adolat, iqtisodiy rag'bat va ijtimoiy himoya, joriy iste'mol va kelajak rivojlanish, markazlashtirish va iqtisodiy erkinlik o'rtasidagi maqbul muvozanatni ta'minlashdan iborat. Mazkur muvozanatni ta'minlashda soliq va budget siyosati davlatning eng muhim iqtisodiy vositalari hisoblanadi.

Soliq tizimi, bir tomondan, davlat funksiyalarini moliyalashtirish uchun zarur bo'lgan moliyaviy resurslarni shakllantirsa, ikkinchi tomondan, iqtisodiy subyektlarning daromadlari, investitsiya qarorlari, mehnat va tadbirkorlik faolligiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Shuning uchun soliq adolati masalasini faqat soliq stavkalari miqdori bilan bog'lash yetarli emas. U soliq yukining iqtisodiy subyektlar o'rtasida taqsimlanishi, to'lash qobiliyatining hisobga olinishi, bir xil iqtisodiy sharoitdagi subyektlarga nisbatan teng munosabat, soliq qoidalarining shaffofligi va barqarorligi hamda soliq imtiyozlarining asoslanganligi kabi mezonlarni qamrab oladi.

Budget siyosati esa jamiyatda yaratilgan iqtisodiy resurslarning bir qismini qayta taqsimlash orqali iqtisodiy adolatning amaliy ifodasi sifatida namoyon bo'ladi. Davlat budgetining adolatligi faqat ijtimoiy sohaga ajratilgan mablag'larning miqdori bilan emas, balki budget resurslarining qay darajada manzilli, natijador, shaffof va hududiy jihatdan mutanosib taqsimlanganligi bilan ham belgilanadi. Shu bilan birga, budget siyosati joriy ijtimoiy ehtiyojlarni moliyalashtirish bilan cheklanib qolmasdan, inson kapitalini rivojlantirish, hududlar o'rtasidagi iqtisodiy tafovutlarni qisqartirish va kelajak avlodlar manfaatlarini himoya qilish vazifalarini ham bajarishi lozim.

O'zbekistonda so'nggi yillarda amalga oshirilayotgan iqtisodiy islohotlar jarayonida soliq tizimini soddalashtirish, soliq ma'muriyatchiligini raqamlashtirish, budget ochiqligini oshirish, tashabbusli budgetlashtirish mexanizmlarini kengaytirish, ijtimoiy himoyani manzilli tashkil etish va hududlarni moliyaviy qo'llab-quvvatlashga alohida e'tibor qaratilmoqda. Mazkur jarayonlar soliq-budget siyosatini faqat fiskal barqarorlik vositasi sifatida emas, balki iqtisodiy adolatni ta'minlashning institutsional mexanizmi sifatida tadqiq etish zaruratini kuchaytirmoqda.

Shu bilan birga, iqtisodiy adabiyotlarda soliq adolati va budget adolati masalalari ko'p hollarda bir-biridan alohida o'rganiladi. Soliqqa tortish nazariyasida asosiy e'tibor soliq yuki, optimal soliq stavkalari, gorizont va vertikal tenglik masalalariga qaratilsa, davlat moliyasiga oid tadqiqotlarda budget xarajatlarning samaradorligi, ijtimoiy transfertlar va fiskal barqarorlik ustuvor yo'nalish sifatida qaratiladi. Biroq soliqlar orqali resurslarni markazlashtirish va budget orqali ularni qayta taqsimlash yagona iqtisodiy jarayonning o'zaro bog'liq bosqichlari hisoblanadi. Shu sababli soliq va budget adolatini yagona integral tizim sifatida tadqiq qilish nazariy va amaliy ahamiyatga ega.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Iqtisodiy adolat, davlatning iqtisodiyotdagi roli va soliq-budget munosabatlarining adolatligi masalalari iqtisodiy tafakkur taraqqiyotining turli bosqichlarida tadqiq etilgan. Mazkur muammoning nazariy asoslari klassik siyosiy iqtisod, farovonlik iqtisodiyoti, institutsionalizm, ijtimoiy tanlov nazariyasi, davlat moliyasi nazariyasi va zamonaviy tengsizlik konsepsiyalarida turlicha talqin qilingan.

A.Smit iqtisodiy tizimda davlat va bozor munosabatlarini tadqiq etar ekan, soliqqa tortishning tenglik, aniqlik, qulaylik va tejamkorlik tamoyillarini asoslab bergan [1]. Uning yondashuvida soliq yuki fuqarolarning davlat himoyasi ostida oladigan daromadlari va iqtisodiy imkoniyatlariga muvofiq taqsimlanishi lozimligi ta'kidlanadi. Mazkur yondashuv keyinchalik soliq adolatining "to'lash qobiliyati" tamoyili rivojlanishiga nazariy asos bo'lib xizmat qildi.

A.Pigu esa xususiy va ijtimoiy manfaatlar o'rtasidagi tafovutlar, tashqi samaralar va davlatning tuzatuvchi iqtisodiy funksiyalarini tadqiq etdi [2]. Uning farovonlik iqtisodiyoti konsepsiyasi bozor mexanizmi ijtimoiy jihatdan maqbul natijalarni har doim ham ta'minlay olmasligi va muayyan holatlarda davlatning soliq, subsidiya hamda budjet vositalari orqali aralashuvi zarurligini nazariy jihatdan asosladi.

J.M.Keyns iqtisodiyotda yalpi talab, bandlik va investitsiyalarni tartibga solishda davlatning faol rolini asoslab, budjet-soliq siyosatini makroiqtisodiy barqarorlashtirishning muhim vositasi sifatida talqin qildi [3]. Keynscha yondashuv doirasida davlat xarajatlari va soliqlar nafaqat fiskal resurslarni shakllantirish, balki bandlikni ta'minlash, iqtisodiy faollikni rag'batlantirish va iqtisodiy sikllarni yumshatish vositasi sifatida qaraladi.

A.Marshall bozor muvozanati, iste'molchi va ishlab chiqaruvchi ortiqchaligi hamda iqtisodiy farovonlik masalalarini tahlil qilib, iqtisodiy samaradorlik va jamiyat farovonligi o'rtasidagi bog'liqlikni asosladi [4].

Iqtisodiy adolat nazariyasining zamonaviy rivojlanishida J.Roulzning "adolat — halollik sifatida" konsepsiyasi muhim o'rin tutadi. Unga ko'ra, ijtimoiy va iqtisodiy tengsizliklar, birinchidan, barcha uchun adolatli imkoniyatlar sharoitida mavjud bo'lishi, ikkinchidan esa jamiyatning eng kam ta'minlangan a'zolari manfaatlariga xizmat qilishi lozim [5]. Roulzning "farq tamoyili" soliq-budjet siyosatining taqsimot natijalariga ta'sirini baholashda muhim nazariy asoslardan biri hisoblanadi.

A.Sen adolatni faqat daromadlar va moddiy resurslar taqsimoti bilan cheklab bo'lmavligini ta'kidlab, insonning real imkoniyatlari va erkinliklarini kengaytirishni taraqqiyotning asosiy mezon sifatida ilgari surgan [6]. Ushbu yondashuv budjet xarajatlarning adolatligini baholashda ta'lim, sog'liqni saqlash, ijtimoiy himoya va inson kapitalini rivojlantirishga yo'naltirilgan davlat xarajatlarning ahamiyatini kengroq talqin qilish imkonini beradi.

Davlat moliyasi nazariyasining rivojlanishida R.Masgreyvning tadqiqotlari alohida ahamiyatga ega. Olim davlat moliyasining uchta asosiy funksiyasini — resurslarni taqsimlash, daromadlarni qayta taqsimlash va makroiqtisodiy barqarorlashtirish funksiyalarini ajratib ko'rsatgan [7]. Mazkur nazariy yondashuv soliq va budjet munosabatlarini yagona iqtisodiy tizim sifatida tadqiq etish uchun muhim metodologik asos hisoblanadi. Chunki davlat soliqlar orqali resurslarni markazlashtiradi, budjet xarajatlari va transfertlar orqali esa ularni ijtimoiy va iqtisodiy maqsadlar asosida qayta taqsimlaydi.

J.Stiglis bozor muvaffaqiyatsizliklari, axborot asimmetriyasi va institutsional nomutanosibliklarni tahlil qilib, haddan tashqari iqtisodiy tengsizlik nafaqat ijtimoiy muammo, balki iqtisodiy samaradorlikka salbiy ta'sir ko'rsatuvchi omil ekanligini asoslaydi [8]. Uning fikricha, iqtisodiy imkoniyatlarning cheklanganligi, ijtimoiy mobillikning pastligi va siyosiy-iqtisodiy institutlarning muayyan manfaat guruhlariga ta'sirida shakllanishi iqtisodiy o'sish imkoniyatlarini ham cheklaydi.

T.Pikettning uzoq muddatli tarixiy ma'lumotlarga asoslangan tadqiqotlari daromad va boylik konsentratsiyasining iqtisodiy adolat uchun muhim muammo ekanligini ko'rsatdi [9]. Uning tadqiqotlarida kapitaldan olinadigan daromadlar, mulkiy tengsizlik va progressiv soliqqa tortish o'rtasidagi bog'liqlik keng tahlil qilingan. A.Atkinson tengsizlikni qisqartirishda soliq siyosati, ijtimoiy transfertlar, mehnat bozori institutlari va davlat xizmatlarini o'zaro muvofiqlashtirish zarurligini ta'kidlaydi [10].

Zamonaviy fiskal tadqiqotlarda soliq tizimining adolatligi gorizontaal va vertikal adolat, soliq yukining taqsimlanishi, progressivlik, soliq imtiyozlarining ta'siri va soliq ma'muriyatchiligidan iborat sifatida baholanadi. Shu bilan birga, fiskal siyosatning taqsimot samarasi faqat soliqlarning progressivligi bilan emas, balki ijtimoiy transfertlar, ta'lim, sog'liqni saqlash va boshqa jamoat xizmatlaridan foydalanish imkoniyatlari bilan ham belgilanadi [11].

Zamonaviy xalqaro tadqiqotlarda soliq tizimlari daromad va boylik tengsizligini yumshatishi ham, ayrim konstruktiv xususiyatlar ta'sirida uni kuchaytirishi ham mumkinligi ko'rsatilgan. Shu sababli soliq adolatini baholashda faqat nominal stavkalarni emas, balki soliq bazasi, imtiyozlar, samarali soliq stavkalari, soliqqa rioya qilish darajasi va turli daromad guruhlariga zimmasiga tushadigan haqiqiy soliq yukini hisobga olish zarur [12].

O'zbekistonda iqtisodiy adolat masalalari aholi daromadlari, kambag'allikni qisqartirish, ijtimoiy himoya, bandlik, inson kapitalini rivojlantirish, soliq siyosatini takomillashtirish va budjet resurslaridan samarali foydalanish bilan bog'liq holda o'rganib kelinmoqda. Mamlakatdagi iqtisodiy islohotlar soliq tizimini soddalashtirish, budjet jarayonining ochiqligini oshirish, ijtimoiy himoyaning manzilligini kuchaytirish va aholining budjet resurslarini taqsimlashdagi ishtirokini kengaytirishga qaratilganligi bilan ahamiyatlidir.

Mavjud adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, iqtisodiy adolat, soliq adolati, budjet xarajatlari samaradorligi, daromadlarni qayta taqsimlash va ijtimoiy himoya masalalari bo'yicha keng nazariy va empirik tadqiqotlar amalga oshirilgan [13–16].

Shu nuqtayi nazardan, mazkur tadqiqotning mavjud ilmiy ishlardan farqli jihati soliq va budjet adolatini bir-biridan ajratilgan holda emas, balki yagona qayta taqsimlash jarayonining o'zaro bog'liq tarkibiy qismlari sifatida tadqiq etishdan iborat. Tadqiqotda soliq yukining adolatligi, soliq shaffofligi, budjet xarajatlarning samaradorligi, ijtimoiy himoyaning manzilligi, hududiy budjet adolati, inklyuzivlik va avlodlararo fiskal barqarorlikni birlashtiruvchi integral baholash modeli taklif etiladi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot metodologiyasi iqtisodiy adolatni ta'minlashda davlatning roli hamda soliq-budjet mexanizmlarining nazariy va amaliy jihatlarini kompleks o'rganishga asoslanadi. Tadqiqotda tizimli tahlil, mantiqiy abstraksiya, ilmiy umumlashtirish, qiyosiy taqqoslash, institutsional tahlil, statistik tahlil, indekslash va integral baholash usullaridan foydalanildi.

Tizimli tahlil usuli soliq va budjet munosabatlarini alohida iqtisodiy jarayonlar sifatida emas, balki milliy daromadni qayta taqsimlashning yagona tizimi sifatida o'rganishda qo'llanildi. Mazkur usul asosida soliqlar orqali resurslarni markazlashtirish, budjet orqali qayta taqsimlash, ijtimoiy transfertlar va jamoat xizmatlarini moliyalashtirish o'rtasidagi funksional bog'liqlik tahlil qilindi.

Mantiqiy abstraksiya va ilmiy umumlashtirish usullari iqtisodiy adolat, soliq adolati va budjet adolati kategoriyalarining nazariy mazmunini aniqlash, ularning o'zaro bog'liqligini ochib berish hamda soliq-budjet adolatining asosiy qoidalari va mezonlarini tizimlashtirishda qo'llanildi.

Qiyosiy taqqoslash usuli soliqqa tortishning klassik tamoyillari, zamonaviy fiskal adolat yondashuvlari va O'zbekistonda amalga oshirilayotgan soliq-budjet islohotlarining asosiy yo'nalishlarini o'zaro taqqoslashda foydalanildi. Qiyosiy tahlil soliq yuki, qayta taqsimlash mexanizmlari, budjet xarajatlarining ijtimoiy yo'naltirilganligi, ijtimoiy himoya manzilliligi va fiskal shaffoflik kabi mezonlar bo'yicha amalga oshiriladi.

Institutsional tahlil usuli soliq-budjet adolatini ta'minlashda davlat institutlari, soliq ma'muriyatchiligi, budjet jarayoni, ijtimoiy himoya mexanizmlari, jamoatchilik ishtiroki va hisobdorlik institutlarining rolini baholashda qo'llanildi. Bunda iqtisodiy adolat faqat taqsimot natijasi emas, balki resurslarni shakllantirish va taqsimlash tartib-taomillarining shaffofligi va xolisligi bilan ham belgilanishi nazarda tutildi.

Statistik tahlil usuli O'zbekistonda davlat budjeti daromadlari va xarajatlari, asosiy soliq tushumlari, ijtimoiy soha xarajatlari, ijtimoiy himoya, ta'lim va sog'liqni saqlashni moliyalashtirish dinamikasini tahlil qilishda qo'llaniladi. Statistik ma'lumotlar dinamik, tarkibiy va nisbiy ko'rsatkichlar asosida tahlil qilinib, soliq-budjet siyosatining iqtisodiy adolatga ta'siri baholanadi.

Tadqiqotning asosiy uslubiy yangiligi sifatida soliq va budjet munosabatlaridagi adolat darajasini kompleks baholashga mo'ljallangan Soliq-budjet adolati integral indeksi (SBAI)ning konseptual modeli taklif etiladi. Indeks quyidagi yettita tarkibiy subindeksdan tashkil topadi:

SA – soliq yukining adolatiligi;

SSh – soliq tizimining shaffofligi va barqarorligi;

BS – budjet xarajatlarining samaradorligi va natijadorligi;

IH – ijtimoiy himoya va budjet transfertlarining manzilliligi;

HBA – hududiy budjet adolati;

GI – gender va ijtimoiy inklyuzivlik;

AFB – avlodlararo fiskal barqarorlik.

Integral indeksning umumiy ko'rinishi quyidagicha ifodalanadi:

$$SBAI = w_1SA + w_2SSh + w_3BS + w_4IH + w_5HBA + w_6GI + w_7AFB$$

bu yerda $w_1...w_7$ — tegishli subindekslarning vazn koeffitsiyentlari bo'lib, ularning yig'indisi 1 ga teng bo'lishi shart.

Taklif etilayotgan metodologik yondashuv soliq-byudjet siyosatini faqat davlat daromadlari va xarajatlari muvozanati nuqtayi nazaridan emas, balki uning aholi farovonligi, iqtisodiy imkoniyatlar tengligi, ijtimoiy himoya, hududiy mutanosiblik, inklyuzivlik va kelajak avlodlar manfaatlariga ta'siri nuqtayi nazaridan kompleks baholash imkonini beradi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, iqtisodiy adolatni ta'minlashda davlatning soliq-byudjet siyosati hal qiluvchi institutsional mexanizmlardan biri hisoblanadi. Soliqlar orqali davlat iqtisodiyotda yaratilgan daromadning muayyan qismini markazlashtiradi, byudjet xarajatlari orqali esa ushbu resurslarni ijtimoiy ehtiyojlar, inson kapitalini rivojlantirish, infratuzilma, hududiy taraqqiyot va ijtimoiy himoya maqsadlariga qayta taqsimlaydi. Shu sababli soliq va byudjet adolatini alohida emas, balki yagona qayta taqsimlash tizimi sifatida baholash maqsadga muvofiq (1-jadval).

1-jadval. Soliq adolatining asosiy mezonlari¹

Mezon	Mazmuni	Iqtisodiy adolatga ta'siri
To'lash qobiliyati	Soliq yuki subyektning real iqtisodiy imkoniyatiga mos bo'lishi	Kam daromadli qatlamlarga ortiqcha yuk tushishining oldini oladi
Gorizontal adolat	Bir xil iqtisodiy holatdagi subyektlarga bir xil soliq munosabati	Soliq tizimida tenglik va ishonchni kuchaytiradi
Vertikal adolat	Yuqori imkoniyatga ega subyektlar ko'proq fiskal mas'uliyatni zimmasiga olishi	Daromadlar nomutanosibligini yumshatadi
Shaffoflik	Soliq qoidalari tushunarli va ochiq bo'lishi	Soliq intizomi va ixtiyoriy to'lov madaniyatini oshiradi
Barqarorlik	Soliq qoidalari tez-tez va kutilmagan tarzda o'zgarishsizligi	Investitsiya va tadbirkorlik qarorlarini rag'batlantiradi
Rag'batlantiruvchi xususiyat	Soliq siyosati mehnat, investitsiya va tadbirkorlikni cheklamasligi	Iqtisodiy faollik va rasmiy sektorni kengaytiradi
Imtiyozlar adolati	Imtiyozlar aniq natija va ijtimoiy samaraga asoslanishi	Raqobat buzilishi va asossiz ustunliklarni cheklaydi

O'zbekistonda so'nggi yillarda soliq tizimini soddalashtirish, soliq turlarini qisqartirish, soliq ma'muriyatchiligini raqamlashtirish va soliq to'lovchilar uchun hisobot yuklamasini kamaytirishga qaratilgan islohotlar amalga oshirildi. Bu jarayon soliq adolatining muhim sharti bo'lgan shaffoflik, prognozlilik va ma'muriy soddalikni kuchaytirishga xizmat qilmoqda. Biroq soliq tizimining adolatligini faqat stavkalarning pasayishi bilan baholash yetarli emas. Asosiy masala soliq yukining aholi qatlamlari, tarmoqlar, hududlar va biznes subyektlari o'rtasida qanday taqsimlanayotgani bilan belgilanadi.

Budjet adolati esa davlat xarajatlarning jamiyat ehtiyojlariga qay darajada mosligi, ijtimoiy samarasi, manzilliligi va shaffofligi bilan bog'liq. Agar budjet mablag'lari aholining farovonligi, inson kapitali va hududiy rivojlanishga xizmat qilsa, bunday budjet siyosati iqtisodiy adolatni ta'minlovchi mexanizmga aylanadi (2-jadval).

2-jadval. Budjet adolatining asosiy mezonlari²

Mezon	Mazmuni	Baholash yo'nalishi
Ijtimoiy yo'naltirilganlik	Ta'lim, sog'liqni saqlash, ijtimoiy himoya va bandlikka ustuvorlik berish	Ijtimoiy xarajatlar ulushi va inson kapitaliga ta'siri
Natijadorlik	Budjet mablag'lari aniq ijtimoiy-iqtisodiy natija berishi	"Xarajat — natija — ijtimoiy samara" bog'liqligi
Manzillilik	Yordam haqiqatan ehtiyojmand qatlamlarga yetib borishi	Ijtimoiy transfertlar qamrovi va aniqligi
Shaffoflik	Budjet ma'lumotlari ochiq va tushunarli bo'lishi	Ochiq budjet, jamoatchilik nazorati
Hududiy mutanosiblik	Hududlar o'rtasidagi rivojlanish tafovutlarini qisqartirish	Budjetlararo transfertlar va infratuzilma xarajatlari
Inklyuzivlik	Ayollar, yoshlar, nogironligi bo'lgan shaxslar va kam ta'minlanganlar manfaatini hisobga olish	Gender va ijtimoiy ta'sir tahlili
Avlodlararo barqarorlik	Davlat qarzi va taqchillik kelajak avlodlarga ortiqcha yuk bo'lmasligi	Fiskal barqarorlik va qarz yuki

O'zbekiston amaliyotida budjet xarajatlarning sezilarli qismi ijtimoiy sohaga yo'naltirilayotgani budjet siyosatining ijtimoiy yo'naltirilganligini ko'rsatadi. Ta'lim, sog'liqni saqlash, ijtimoiy himoya va aholini qo'llab-quvvatlash dasturlari iqtisodiy adolatni ta'minlashda asosiy yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Biroq keyingi bosqichda asosiy e'tibor xarajatlar hajmini oshirishdan ko'ra, ularning natijadorligi va manzilliligini kuchaytirishga qaratilishi lozim.

Tadqiqot natijalari soliq va budjet adolatini kompleks baholash uchun maxsus integral yondashuv zarurligini ko'rsatadi. Shu maqsadda Soliq-budjet adolati integral indeksi (SBAI)ni qo'llash taklif etiladi (3-jadval).

1 Manba: muallif ishlanmasi.

2 Manba: muallif ishlanmasi.

3-jadval. Soliq-budjet adolati integral indeksi (SBAI) tarkibi³

Subindeks	Belgisi	Asosiy indikatorlar
Soliq yuki adolatligi	SA	Soliq yuki, to'g'ri va egri soliqlar nisbati, samarali soliq stavkalari
Soliq tizimi shaffofligi	SSh	Soliq qoidolari barqarorligi, raqamlashuv, hisobot soddaligi
Budjet xarajatlari samaradorligi	BS	Davlat dasturlari natijadorligi, ijtimoiy samara, xarajat–natija bog'liqligi
Ijtimoiy himoya manzilligi	IH	Transfertlar qamrovi, ehtiyojmandlarga yetib borish darajasi
Hududiy budjet adolati	HBA	Aholi jon boshiga xarajatlari, infratuzilma, transfertlar samaradorligi
Gender va ijtimoiy inklyuzivlik	GI	Ayollar, yoshlar, nogironligi bo'lgan shaxslar va kam ta'minlanganlar qamrovi
Avlodlararo fiskal barqarorlik	AFB	Budjet taqchilligi, davlat qarzi, qarz mablag'larining samaradorligi

Ushbu model soliq-budjet siyosatini faqat fiskal barqarorlik nuqtayi nazaridan emas, balki adolat, manzillilik, hududiy mutanosiblik va ijtimoiy natijadorlik nuqtayi nazaridan baholash imkonini beradi. Indeks O'zbekiston sharoitida dastlab ekspert baholash va hududiy aprobatsiya asosida qo'llanilishi, keyinchalik esa soliq-budjet siyosatini tahlil qilishning qo'shimcha instrumenti sifatida takomillashtirilishi mumkin.

Tahlillar asosida soliq-budjet adolatini ta'minlash bo'yicha bir nechta muhim natijalarni ajratish mumkin.

Birinchidan, adolatli soliq tizimi faqat soliq yukini kamaytirish emas, balki uni iqtisodiy subyektlar o'rtasida oqilona va mutanosib taqsimlashni anglatadi. Shu sababli soliq islohotlarini baholashda soliq tushumlari o'sishi bilan bir qatorda soliq yukining aholi va biznes guruhlariga o'rtasidagi taqsimoti ham tahlil qilinishi lozim.

Ikkinchidan, budjet adolati budjet xarajatlarning ijtimoiy yo'naltirilganligi bilan birga ularning natijadorligini ham talab qiladi. Ya'ni budjet mablag'lari faqat ajratilishi emas, balki aholi farovonligi, kambag'allikni qisqartirish, ta'lim va tibbiy xizmatlar sifati, bandlik hamda hududiy rivojlanishga real ta'siri orqali baholanishi kerak.

Uchinchidan, soliq imtiyozlari va budjet subsidiyalari iqtisodiy adolat mezonlariga muvofiq baholanishi zarur. Agar imtiyoz yoki subsidiya aniq iqtisodiy va ijtimoiy natija bermasa, u adolatli raqobat muhitiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shu sababli soliq imtiyozlarini "adolat auditi"dan o'tkazish maqsadga muvofiq.

To'rtinchidan, hududiy budjet adolati alohida ahamiyatga ega. Hududlar o'rtasidagi soliq bazasi, infratuzilma va ijtimoiy xizmatlar sifatining farqliligi budjetlararo munosabatlarda adolat mezonlarini kuchaytirishni talab etadi. Bunda transfertlar faqat xarajatlarni qoplash emas, balki hududlar o'rtasida imkoniyatlar tengligini ta'minlash mexanizmi sifatida qoralishi lozim.

Beshinchidan, raqamlashtirish soliq-budjet adolatini kuchaytirish uchun muhim imkoniyat yaratadi. Elektron soliq ma'muriyatchiligi, ochiq budjet portallari, tashabbusli budjetlashtirish, davlat xaridlari shaffofligi va raqamli ijtimoiy reyestrlar soliq to'lovchi, davlat va fuqarolar o'rtasida ishonchni mustahkamlaydi. Shu bilan birga, raqamli tizimlarda algoritmlar xolisligi, ma'lumotlar sifati va shikoyat qilish imkoniyati ta'minlanishi zarur.

Oltinchidan, soliq-budjet siyosatining adolatligi avlodlararo fiskal barqarorlik bilan ham bog'liq. Budjet taqchilligi va davlat qarzi kelajak avlodlar zimmasiga ortiqcha yuk bo'lib tushmasligi kerak. Shuning uchun qarz mablag'lari asosan uzoq muddatli iqtisodiy va ijtimoiy samara beradigan sohalar – ta'lim, sog'liqni saqlash, infratuzilma, energetika, suv ta'minoti va raqamli rivojlanishga yo'naltirilishi maqsadga muvofiq.

Shu tariqa, soliq-budjet adolatini quyidagi konseptual bog'liqlik orqali ifodalash mumkin:

Soliq-budjet adolati = soliq yuki adolati + soliq shaffofligi + budjet samaradorligi + ijtimoiy himoya manzilligi + hududiy mutanosiblik + inklyuzivlik + avlodlararo barqarorlik.

Mazkur yondashuv soliq-budjet siyosatini davlat moliyasining texnik instrumenti sifatida emas, balki iqtisodiy o'sish, ijtimoiy himoya, inson kapitali, hududiy taraqqiyot va fiskal barqarorlikni bog'lovchi adolatli institutsional mexanizm sifatida baholash imkonini beradi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Tadqiqot natijalari quyidagi ilmiy xulosalarni shakllantirish imkonini berdi.

Birinchidan, bozor iqtisodiyoti sharoitida iqtisodiy adolat faqat bozor mexanizmlarining o'z-o'zidan amal qilishi natijasi emas, balki davlatning qayta taqsimlash, ijtimoiy himoya, institutsional tartibga solish va makroiqtisodiy barqarorlikni ta'minlash funksiyalari bilan bevosita bog'liq jarayondir. Shu sababli davlatning iqtisodiy adolatni ta'minlashdagi roli bozorni cheklashda emas, balki bozor natijalarining ijtimoiy maqbulligi, shaffofligi va manzilliligini ta'minlashda namoyon bo'ladi.

3 Manba: muallif ishlanmasi.

Ikkinchidan, soliq adolati soliq stavkalari yoki soliq tushumlari miqdori bilan cheklanmaydi. U soliq yukining iqtisodiy subyektlar, daromad guruhlari, tarmoqlar va hududlar o'rtasida qanday taqsimlangani, soliq qoidalarining barqarorligi, imtiyozlarning asoslanganligi va soliq ma'muriyatchiligining shaffofligi bilan belgilanadi.

Uchinchidan, budget adolati budget xarajatlarining ijtimoiy yo'naltirilganligi, natijadorligi, manzilliligi, hududiy mutanosibligi, inklyuzivligi va avlodlararo fiskal barqarorligi orqali namoyon bo'ladi. Budget xarajatlarining ortishi o'z-o'zidan adolatni ta'minlamaydi; asosiy mezon ushbu mablag'larning aholi farovonligi, inson kapitali, kambag'allikni qisqartirish, ijtimoiy xizmatlar sifati va hududiy rivojlanishga ta'siri bilan belgilanadi.

To'rtinchidan, soliq va budget adolatini alohida-alohida emas, balki yagona qayta taqsimlash tizimining o'zaro bog'liq ikki tarkibiy qismi sifatida tadqiq etish maqsadga muvofiq. Adolatli soliq tizimi budget resurslarining adolatsiz taqsimlanishini oqlay olmaganidek, ijtimoiy yo'naltirilgan budget siyosati ham nomutanosib yoki iqtisodiy faollikni susaytiruvchi soliq tizimini to'liq kompensatsiya qila olmaydi.

Beshinchidan, O'zbekistonda soliq-budget islohotlarining keyingi bosqichida asosiy vazifa faqat soliq stavkalarini pasaytirish yoki budget xarajatlarini oshirishdan iborat bo'lmashligi lozim. Asosiy e'tibor soliq yukining adolatli taqsimlanishi, budget dasturlarining natijadorligi, ijtimoiy yordamning manzilliligi, hududiy budget adolati va davlat moliyasining shaffofligini kuchaytirishga qaratilishi zarur.

Yuqoridagi xulosalar asosida quyidagi amaliy takliflar ilgari suriladi:

Soliq-budget siyosatini adolat mezonlari asosida baholash amaliyotini joriy etish maqsadga muvofiq. Bunda soliq tushumlari, budget xarajatlari va taqchillik bilan bir qatorda soliq yuki taqsimoti, budget xarajatlarining ijtimoiy samarasi va hududlar kesimidagi ta'siri ham baholanishi lozim.

Soliq imtiyozlarini "adolat auditi"dan o'tkazish mexanizmini joriy etish zarur. Har bir soliq imtiyozi uning budget daromadlariga ta'siri, raqobat muhitiga ta'siri, ijtimoiy-iqtisodiy natijasi va jamiyat uchun qay darajada manfaat keltirayotgani nuqtayi nazaridan muntazam baholanishi kerak.

Budget dasturlari uchun "Adolatli budget" mezonlarini ishlab chiqish taklif etiladi. Ushbu mezonlar budget xarajatlarining manzilliligi, natijadorligi, shaffofligi, ijtimoiy ta'siri, hududiy mutanosibligi, gender va ijtimoiy inklyuzivligi hamda avlodlararo barqarorligini qamrab olishi lozim.

Hududiy budget adolatini kuchaytirish uchun fiskal tenglashtirish mezonlarini takomillashtirish zarur. Budgetlararo transfertlar hududlarning aholi soni, soliq salohiyati, kambag'allik darajasi, infratuzilma holati va ijtimoiy xizmatlardan foydalanish imkoniyatlarini hisobga olgan holda taqsimlanishi maqsadga muvofiq.

"Tashabbusli budget" jarayonlarida ijtimoiy ehtiyoj koeffitsiyentini qo'llash taklif etiladi. Bu faqat ovozlar sonini emas, balki hududning ijtimoiy ehtiyoji, infratuzilma muammolari, aholi zichligi va kam ta'minlangan qatlamlar ulushini ham hisobga olish imkonini beradi.

Shunday qilib, soliq-budget adolatini ta'minlash iqtisodiy o'sish, ijtimoiy himoya, inson kapitalini rivojlantirish, hududiy mutanosiblik va fiskal barqarorlik o'rtasidagi muvozanatni ta'minlashga qaratilgan kompleks institutsional jarayondir. Davlatning soliq-budget siyosati ana shu muvozanatni ta'minlagan taqdirdagina ijtimoiy-iqtisodiy adolatni amalga oshirishning ta'sirchan mexanizmiga aylanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов. — М.: Эксмо, 2007. — 960 с.
2. Пигу А. Экономическая теория благосостояния. В двух томах. Москва, «Экономика», 1984/85.
3. Дж.М.Кейнс. Общая теория занятости, процента и денег. Москва, Издательство "Прогресс", 1978.
4. Альфред Маршалл. Основы экономической науки. Москва, Издательство "Эксмо", 2007.
5. Ролз Дж. Теория справедливости. — М.: Новое издательство, 2020. — 536 с.
6. Сен А. Развитие как свобода. — М.: Логос, 2017. — 416 с.
7. Musgrave, R.A. (1959). The Theory of Public Finance: A Study in Public Economy. New York: McGraw-Hill. / Musgrave, R.A., & Musgrave, P.B. (1989). Public Finance in Theory and Practice. 5th ed. New York: McGraw-Hill.
8. Stiglitz, J.E., & Rosengard, J.K. (2015). Economics of the Public Sector. 4th ed. New York: W.W. Norton & Company.
9. Piketty, T. (2014). Capital in the Twenty-First Century. Cambridge, MA: Harvard University Press. DOI: 10.4159/9780674369542.
10. Atkinson, A.B. (2015). Inequality: What Can Be Done? Cambridge, MA: Harvard University Press. DOI: 10.4159/9780674287013.
11. OECD. (2025). Taxing Wages 2025. Paris: OECD Publishing. DOI: 10.1787/b3a95829-en.
12. International Monetary Fund. (2025). Fiscal Monitor: Fiscal Policy under Uncertainty. Washington, DC: International Monetary Fund.

13. O'zbekiston Respublikasining Soliq kodeksi (Yangi tahrirda) // URL: <https://lex.uz/docs/-4674902>
14. O'zbekiston Respublikasining 2025-yil 25-dekabrda "2026-yil uchun O'zbekiston Respublikasining Davlat budjeti to'g'risida"gi O'RQ-1105-sonli Qonuni // URL: <https://lex.uz/uz/docs/-7949060>
15. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2026-yil 16-fevraldagi "Mamlakat taraqqiyotining 2030-yilgacha mo'ljallangan ustuvor yo'nalishlari doirasida islohotlarni izchil davom ettirish va yangi bosqichga olib chiqishning qo'shimcha chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-21-son Farmoni // URL: <https://lex.uz/uz/docs/-8050769>

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz HAKIMOV

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Hasan MAQSUDOV

2026. № 7/1

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>